

ALPOMISH: ASRLAR OSHA YASHAYOTGAN QAHRAMONLIK DOSTONI

Qoqoqn universiteti Andijon filiali

O'risheva Umida Ma'murjon qizi

Ilmiy rahbar. Xudoyberdiyev Akrom

Annotatsiya. Alpomish dostoni o'zbek xalq adabiyotining eng qadimiy va mashhur epik asarlaridan biri bo'lib, u asrlar davomida xalq xotirasida saqlanib, turli avlodlarga yetib kelgan. Ushbu doston o'zbek xalqining qahramonlik, jasorat, vatanparvarlik va sadoqat kabi qadriyatlarini aks ettiradi. Alpomish qahramoni orqali xalq o'zining iymon-e'tiqodi, odobi va ijtimoiy qadriyatlarini yosh avlodga yetkazgan. Doston tarkibida do'stlik va sevgi, yurtga sadoqat va dushmanlarga qarshi kurash kabi mavzular markaziy o'rin tutadi. Alpomishning jasorati, mardligi va dono qarorlari o'quvchida hayrat uyg'otadi, shuningdek, u jamiyatda ideal inson obrazini shakllantiradi. Asrlar davomida doston og'zaki ijod shaklida ham, yozma shaklda ham saqlangan bo'lib, turli xalq adabiyoti tadqiqotchilari tomonidan o'rganilgan. Shu jihatdan Alpomish nafaqat qahramonlik dostonidir, balki o'zbek xalqining tarixiy va madaniy merosining muhim qismi sifatida qadrlanadi. U bugungi kunda ham yosh avlod uchun ma'naviy tarbiya manbai, shuningdek, xalqning boy estetik va axloqiy qadriyatlarini o'rganish imkoniyatini beradi.

Kalit so'zlar: Alpomish, doston, qahramonlik, vatanparvarlik, do'stlik, sevgi muhabbat, madaniyat merosi.

Kirish. Alpomish dostonini o'zbek xalq adabiyotining eng qadimiy va mashhur epik asarlaridan biri sifatida e'tirof etish mumkin. U asrlar davomida og'zaki ijod shaklida shakllanib, keyinchalik yozma manbalarda saqlangan va turli avlodlarga yetib kelgan. Dostonning markaziy qahramoni Alpomish jasorat, mardlik, dono qarorlar va sadoqat timsoli sifatida tasvirlanadi. Shu sababli,

Alpomish qahramoni orqali xalq o'z qadriyatlarini, xususan, vatanparvarlik, do'stlik, sadoqat, mehr-muhabbat va axloqiy prinsiplarni yosh avlodga yetkazadi. Doston voqealari Alpomishning jasoratli ishlarini, dushmanlarga qarshi kurashini, shuningdek, shaxsiy hayotidagi mehr-muhabbat va sadoqatini aks ettiradi. Ushbu epik asar xalqning tarixiy voqealari, urf-odatlari, ijtimoiy munosabatlari va madaniy qadriyatlarini ham ifodalaydi. Alpomish dostonida do'stlik va sevgining, yurtga sadoqatning, qahramonlik va mardlikning qadriyatlari birlashgan bo'lib, ular o'quvchiga ma'naviy tarbiya berish imkoniyatini yaratadi. Dostonning og'zaki shaklda shakllanishi va avloddan-avlodga yetib kelishi, xalqning boy estetik tafakkurini va tarixiy xotirasini saqlashda muhim rol o'ynaydi. Alpomish nafaqat adabiy asar, balki o'zbek xalqining madaniy merosining ajralmas qismi sifatida qadrlanadi. Bugungi kunda ham doston yosh avlod uchun ma'naviy-axloqiy tarbiya manbai, tarixiy voqealarni o'rganish va qahramonlik fazilatlarini o'zlashtirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Alpomish o'zbek xalq dostonining bosh qahramoni bo'lib, jasorat, dono qarorlar, mardlik va sadoqat timsoli sifatida tasvirlangan. U doston voqealarida o'zining jasoratli ishlari va dushmanlarga qarshi kurashi bilan ajralib turadi. Alpomishning qahramonligi nafaqat jang maydonidagi jasoratida, balki murakkab hayotiy vaziyatlarda dono qarorlar qabul qilish qobiliyatida ham namoyon bo'ladi. Doston davomida Alpomish turli sinovlar va qiyinchiliklarga duch keladi: u yovlarni mag'lub qiladi, do'stlariga sodiq bo'ladi, sevgi va sadoqatni qadrlaydi. Shu tariqa, u nafaqat jasoratli jangchi, balki ideal inson obrazini ham aks ettiradi. Alpomishning xarakteri orqali doston o'quvchiga axloqiy va ma'naviy tarbiya beradi, shuningdek, xalqning ijtimoiy va madaniy qadriyatlarini namoyon qiladi. Alpomish obrazining o'ziga xosligi shundaki, u har doim o'z yurtini va xalqini himoya qiladi, shaxsiy manfaatlarni orqa planga suradi, do'stlik va mehr-muhabbatni qadrlaydi. Shu sababli Alpomish nafaqat qahramonlik dostonining markaziy qahramoni, balki o'zbek xalqining ideal inson tasvirini ifodalovchi timsol sifatida qadrlanadi.

U bugungi kunda ham yosh avlod uchun ma'naviy-axloqiy tarbiya manbai bo'lib xizmat qiladi va doston o'rganish orqali jasorat, sadoqat va vatanparvarlik kabi fazilatlarni o'zlashtirish imkonini beradi.

Doston – bu xalq og'zaki ijodining eng qadimiy va boy shakllaridan biri bo'lib, ko'pincha qahramonlik, sevgi, sadoqat va tarixiy voqealarni aks ettiradi. Alpomish dostonida ham bu janrning barcha xususiyatlari yaqqol namoyon bo'ladi. Doston o'quvchiga qahramonlik voqealarini nafaqat bayon etadi, balki ular orqali ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni ham yetkazadi. Doston shakli og'zaki ijod bo'lgani uchun asrlar davomida xalq xotirasida saqlanib, turli avlodlarga yetib kelgan. Shu sababli, Alpomish dostonida nafaqat qahramonlik va jasorat hikoyalari, balki o'sha davr jamiyati, urf-odatlar va ijtimoiy munosabatlari ham ifodalanadi. Doston o'quvchida tarixiy voqelikni tushunish, axloqiy qarorlar qabul qilish va ideal inson obrazini anglash imkonini yaratadi. Alpomish dostonining yana bir o'ziga xos jihati shundaki, u murakkab vaziyatlarda qahramonlarning xarakteri va fazilatlarini ochib beradi. Shu tariqa, doston nafaqat o'quvchiga qiziqarli hikoya taqdim etadi, balki ma'naviy tarbiya va tarixiy bilimlarni ham beradi. Doston shakli orqali Alpomish qahramonining jasorati, sadoqati, do'stlik va sevgisi o'quvchiga aniq va chuqur yetkaziladi.

Qahramonlik Alpomish dostonining markaziy mavzusi bo'lib, u qahramonning jasoratini, mardligini va sadoqatini ifodalaydi. Alpomishning qahramonligi nafaqat jang maydonidagi jasoratda, balki hayotiy vaziyatlarda dono va adolatli qarorlar qabul qilishda ham namoyon bo'ladi. Doston orqali o'quvchi qahramonlikning turli ko'rinishlarini: vatanni himoya qilish, do'stlarga sodiqlik, yovlarga qarshi kurash va shaxsiy manfaatlarni orqa planga surish kabi fazilatlarni ko'radi. Alpomish qahramonligi orqali o'quvchiga ma'naviy va axloqiy tarbiya beriladi. U o'zining jasoratli ishlarini amalga oshirish bilan nafaqat shaxsiy sharafini, balki xalqining sharafini ham himoya qiladi. Shu bilan birga, qahramonlik faqat jismoniy kuchda emas, balki dono qarorlar, mardlik va sadoqat orqali ham

namoyon bo'lishi mumkinligi doston orqali tushuntiriladi. Dostonning boshqa qahramonlari bilan bo'lgan munosabatlari ham qahramonlik mavzusini boyitadi. Do'stlik va sevgi orqali Alpomishning shaxsiy qahramonligi yanada teranroq ko'rsatiladi. Shu tariqa, qahramonlik nafaqat jang maydonida, balki hayotning turli sohalarida ham qadrlanishi kerak bo'lgan fazilat sifatida o'quvchiga yetkaziladi. Alpomishning qahramonligi avlodlar davomida o'quvchilarni ruhlantirib, ideal inson obrazini shakllantiradi.

Vatanparvarlik Alpomish dostonining eng muhim mavzularidan biri bo'lib, u qahramonning o'z yurtiga va xalqiga sadoqatini aks ettiradi. Alpomish har doim o'z shaxsiy manfaatlarini orqa planga surib, yurtini va xalqini himoya qilishni birinchi o'ringa qo'yadi. Shu tariqa doston orqali o'quvchiga vatanparvarlik qadriyatining ahamiyati va mazmuni chuqur yetkaziladi. Alpomishning vatanparvarligi uning jasoratli ishlarida, dushmanlarga qarshi kurashida va xalqini tinchlikda yashashini ta'minlashdagi harakatlarida namoyon bo'ladi. U faqat o'z shaxsiy qahramonligi bilan emas, balki jamiyat oldidagi mas'uliyatini anglab, o'z yurtini himoya qilish orqali ideal inson obrazini yaratadi. Doston voqealarida vatanparvarlik mavzusi Alpomishning shaxsiy hayoti bilan chambarchas bog'langan. U do'stlik, sevgi va sadoqatni qadrlash bilan birga, yurt oldidagi burchini ham unutmaydi. Shu sababli Alpomishning vatanparvarligi o'quvchida nafaqat qahramonlik, balki ma'naviy-axloqiy tarbiya sifatida ham ta'sir qiladi. Alpomish dostonida vatanparvarlik mavzusi yosh avlodga tarixiy voqealarni tushunish, yurtga sadoqatni qadrlash va jasoratli bo'lish kabi fazilatlarni o'zlashtirish imkonini beradi. Bu doston orqali o'quvchilar o'z milliy qadriyatlarini anglashi va hayotda ularga amal qilishi uchun muhim saboq oladi.

Do'stlik Alpomish dostonida muhim axloqiy va ijtimoiy mavzu bo'lib, u qahramonning atrofida gilar bilan munosabatlarini, sadoqat va hurmatni aks ettiradi. Alpomish do'stlariga sodiq bo'lib, ularni har qanday qiyinchilikda qo'llab-

quvvatlaydi. Shu tariqa doston orqali o'quvchiga chin do'stlikning qadri va uning hayotdagi ahamiyati yetkaziladi. Doston voqealarida do'stlik ko'pincha qahramonning qarorlarida va harakatlarida namoyon bo'ladi. Alpomish do'stlariga ishonch bilan yondashadi, ularga yordam beradi va ularning xavfsizligi uchun o'z hayotini xavf ostiga qo'yadi. Shu bilan birga, do'stlik mavzusi Alpomishning shaxsiy qahramonligini yanada boyitadi, chunki u faqat o'z yutug'i va jasorati bilan emas, balki atrofidagilar bilan munosabatlari orqali ham ideal inson sifatida ko'rinadi. Do'stlik mavzusi dostonning boshqa qahramonlari bilan munosabatlarda ham aks etadi. Sevgi, sadoqat va jasorat mavzulari bilan birlashib, u o'quvchiga ma'naviy-axloqiy saboq beradi. Doston orqali yosh avlod do'stlikning qadrini, ishonch va sadoqatni qadrlashni o'rganadi, shuningdek, jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarning ahamiyatini tushunadi. Shunday qilib, Alpomish dostonidagi do'stlik mavzusi faqat insonlar orasidagi munosabatni emas, balki axloqiy qadriyatlarni, ma'naviy sadoqat va jasoratni ham o'quvchiga yetkazadi.

Sevgi Alpomish dostonida markaziy mavzulardan biri bo'lib, u qahramonning insoniy va ma'naviy fazilatlarini yanada yorqin namoyon qiladi. Alpomish va Gulchinar o'rtasidagi muhabbat hikoyasi dostonning hayotiy voqealarini boyitadi va o'quvchiga inson qalbining nozik tomonlarini ko'rsatadi. Sevgi orqali qahramon o'zining sadoqati, mehr-muhabbati va halolligini namoyon qiladi. Doston voqealarida sevgi nafaqat shaxsiy baxt va shirin munosabatlarni ifodalaydi, balki qahramonning jasorat va sadoqat bilan bog'liq qiyinchiliklarga bo'lgan munosabatini ham ko'rsatadi. Alpomish sevgi tufayli murakkab vaziyatlarda dono va mardona qarorlar qabul qiladi, do'stlik va vatanparvarlik bilan uyg'unlashgan holda o'z ideal obrazini shakllantiradi. Shu tariqa, sevgi mavzusi Alpomish dostonida nafaqat romantik munosabatni, balki axloqiy-ruhiy tarbiya va ideal inson fazilatlarini ifodalaydi. Bu orqali doston o'quvchiga sevgini qadrlash, sadoqatli bo'lish va hayotda chin insoniy qadriyatlarni asrashni o'rgatadi. Sevgi mavzusi boshqa kalit so'zlar do'stlik, sadoqat, qahramonlik va vatanparvarlik bilan

chambarchas bog‘langan bo‘lib, dostonning umumiy ma’nosini boyitadi. Madaniyat merosi Alpomish dostonini nafaqat adabiy asar, balki o‘zbek xalqining tarixiy, ma’naviy va madaniy qadriyatlarini saqlovchi manba sifatida qadrlashga imkon beruvchi tushuncha. Doston asrlar davomida og‘zaki ijod shaklida shakllanib, avloddan-avlodga yetib kelgan. Shu sababli u xalqning tarixiy voqealari, urf-odatlarini, ijtimoiy munosabatlari va estetik qarashlarini aks ettiradi. Alpomish dostonining madaniyat merosi jihatidan ahamiyati shundaki, u yosh avlodga o‘zbek xalqining qadriyatlarini, axloqiy tamoyillarini, vatanparvarlik, sadoqat, do‘stlik va sevgiga bo‘lgan munosabatni o‘rgatadi. Doston orqali o‘quvchilar o‘tmish bilan bog‘lanadi, o‘z tarixini tushunadi va ma’naviy tarbiya oladi. Shuningdek, dostonning madaniyat merosi sifatidagi qadriyatlari o‘zbek adabiyoti va folklorining boyligini, og‘zaki ijodining chuqurligini namoyon qiladi. Alpomish nafaqat qahramonlik va jasorat timsoli, balki xalqning boy estetik va ma’naviy tafakkurini ifodalaydigan doston sifatida ham qadrlanadi. Shu tariqa, Alpomish dostonining saqlanib kelishi va o‘rganilishi o‘zbek madaniy merosini anglash, qadrlash va kelajak avlodga yetkazish imkonini beradi.

Xulosa. o‘rnida aytish mumkinki, “Alpomish” dostoni o‘zbek xalqining ko‘p asrlik tarixiy xotirasi, ma’naviy dunyosi va milliy qadriyatlarini o‘zida mujassam etgan yirik epik yodgorlikdir. Ushbu doston orqali xalqning jasoratga, adolatga, vatanparvarlikka va sadoqatga bo‘lgan munosabati yorqin ifodalanadi. Alpomish obrazi nafaqat kuchli va jasur qahramon, balki dono, vafodor, o‘z xalqi taqdiriga befarq bo‘lmagan ideal inson sifatida tasvirlanadi.

Dostonda qahramonlik faqat jang maydonidagi jasorat bilangina cheklanmay, balki murakkab hayotiy vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish, do‘stlarga sodiq qolish, sevgi va oilaviy qadriyatlarni asrash orqali ham namoyon bo‘ladi. Bu esa asarning tarbiyaviy ahamiyatini yanada oshiradi. Alpomishning vatan yo‘lida chekkan mashaqqatlari va sinovlari yosh avlodni sabr-toqatli, matonatli va mas’uliyatli bo‘lishga undaydi. Shuningdek, doston o‘zbek xalqining urf-odatlarini,

ijtimoiy munosabatlari va dunyoqarashini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Asrlar davomida og'zaki ijod orqali saqlanib kelgani uning xalq qalbiga qanchalik chuqur singib ketganidan dalolat beradi. Bugungi kunda ham "Alpomish" dostoni milliy o'zlikni anglash, ma'naviy merosni asrash va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, ushbu dostonni o'rganish va targ'ib qilish o'zbek xalqining boy madaniy merosini kelajak avlodlarga yetkazish yo'lidagi muhim vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Alpomish. O'zbek xalq qahramonlik dostoni. Toshkent - 2018.
2. Mirzayev T. O'zbek xalq dostonchiligi va epik an'ana. Toshkent - 2019.
3. Imomov K., Jo'rayev M. O'zbek folklori. Toshkent - 2020.
4. To'ra Mirzayev (tahriri ostida). O'zbek folklori antologiyasi. Dostonlar. Toshkent - 2017.
5. Xudoyberganova D. O'zbek xalq dostonlarida qahramon obrazi va uning talqini. Toshkent - 2016.
6. Jo'rayev M. Folklor va milliy o'zlik masalalari. Toshkent - 2021.
7. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. "Alpomish" maqolasi. Toshkent - 2022.